

Tidsbillede ■ Af Benjamin Katz

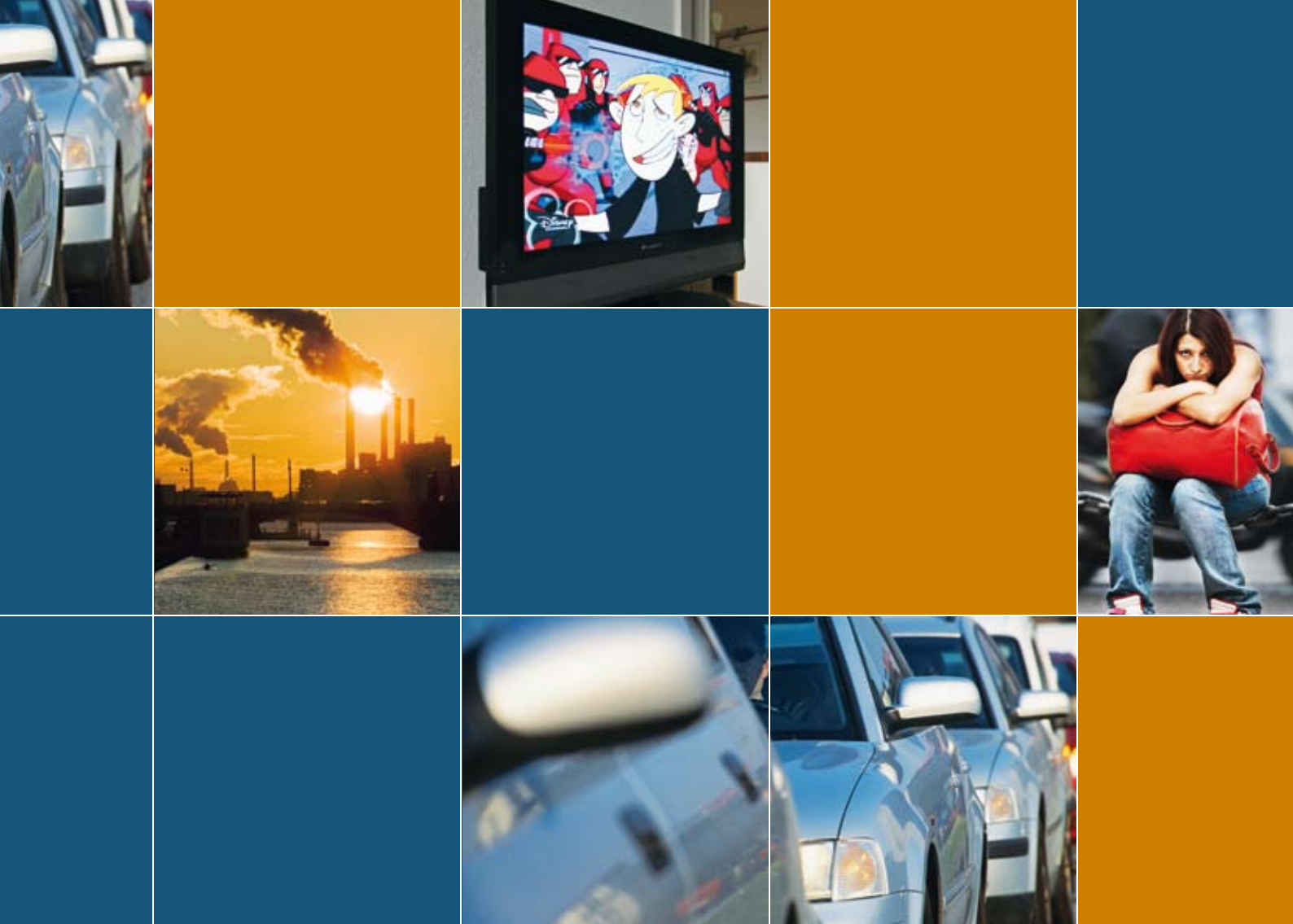
Til menneskets

Set med de mørke eller måske bare realistiske briller lever mennesket umådelig kortsigtet – overforbrugende, forurenende, fordømmende. Det holder ikke i længden. Har psykologer et medansvar?

■ På vores breddegrader er vi tilbøjelige til at overvurdere menneskets rationalitet, fri vilje og kapacitet til at lære af egne og andres erfaringer og refleksioner. Det ligger i vores barndom, vores humanistisk-individuelt fokuserede prægning. Tiden er inde til et opgør med dette naive eller bevidst forløjede og umådeligt skadelige humanistiske syn på mennesker og til at præsentere et nyt, bæredygtigt paradigme.

Alle psykologer med lang erfaring kender til den irrationelle zigzag-kurs, som præger mange mennesker, grupper og institutioner. Vi opfører os kortsigtet og dumt på mange væsentlige områder, såsom krige, det globale klima, befolkningstilvækst, finanser, økonomier, befolkningens mentale og fysiske sundhed – og derved vores børnebørns fremtid. Da vi gør det ret konsekvent, mener jeg, at vi snarere er *homo stupilient* end *homo sapiens*.

Homo stupilient kendetegnes ved kortsigtet adfærd, idet han (eller hun!) besidder en besværlig og ustabil blanding af

bedste

intelligens og formørkende stupiditet. Han har umådelig svært ved at fokusere på langsigtede, livsbekræftende interesser og perspektiver, som udspringer af tidens store nødvendigheder, en mental defekt, som meget vel kan resultere i vores arts undergang. Denne defekt ved os burde vi psykologer have udbasuneret for længe siden, og vi burde have præsenteret en strategi for, hvordan man kan reducere dens virkning. Men "Hvem vogter vore vogtere?" gælder sandelig også for os som stand.

I en tidligere artikel her i bladet har jeg pointeret vores stands massive egentildeling af titler sammenholdt med de voksende mentale problemer i vores samfund. Et sådant tiltag er for mig et eksempel på stupiligt adfærd, da det står i skærende kontrast til resultaterne på vort felt. Flere udnævnte eksperter kan ikke mindske eller bremse den voksende mentale elendighed i vort samfund, da "diagnostikken" er forkert og vores "medicin" derfor også er det. Vi deltager i en kæmpeforretning ved at sælge mennesker snæ-

vert sporede opskrifter på selvrealisering, optimering af deres livs potentialer og genvej til bedre selvværd og unik personlighed, i en umådelig risikofyldt tid for menneskeheden, – en tid, der kræver helt andre prioriteter.

Derfor præsenterer jeg her de væsentligste psykologiske mekanismer, der kendetegner homo stupiligt, og som vi som stand bør lære at bekæmpe hos individer, grupper, institutioner og samfund, såfremt vi ønsker at bidrage til i højere grad at sikre vore børnebørns fremtid.

En række eksempler

Homo stupiligt er underlagt et "Short term gain – Long term pain"-livssyn: Homo stupiligt har umådelig svært ved langtidsperspektivering og -planlægning. I de senere år har vi oplevet globale spekulationer, finanskrise og nærmest nedsmeltning af den globale økonomi, alt sammen udtryk for menneskenes kortsigtede og irrationelle adfærd.

>

” På vores breddegrader er vi tilbøjelige til at overvurdere menneskets rationalitet, fri vilje og kapacitet til at lære af egne og andres erfaringer og refleksioner ”

- > På det mentale sundhedsområde kan man tydeligt se sporene. Flere og flere mennesker bliver ramt af mentale forstyrrelser og lidelser, og i 2030 vil depression være den førende lidelse i verden. Har vi gjort noget væsentligt i retning af at kortlægge de egentlige årsager til denne epidemi? Nej!

FÅR DU det indtryk af at vores civilisation er degenereret til en 'tag selv bord'-mentalitet? At vi konsumerer uhæmmet af verdens begrænsede ressourcer som grise ved truget?

Det er ikke helt ved siden af, idet mennesker over hele kloden opfører sig grådigt og hensynsløst. Fra Amazonas regnskove, til fiskeriet i oceanerne, til det massive globale kul- og olieforbrug, til klimalignegyldigheden, til udpining af agerjord og udtømming og forurening af drikkevandsreserver og uhæmmet forbrug af jordens mineraler.

Fænomenet, hvori vores kortsigtede interesser går forud for det fælles og langsigtede, hedder 'The Tragedy of the commons'. Garret Hardin fik øje på denne psykologiske mekanisme og dens skræmmende lovmæssighed i 1960'erne. Den viser sig ved, at hver gang mennesker, som individer eller i interessegrupper og organisationer, kommer i modsætning til fællesskabets langsigtede interesser, vil de fremme deres egne interesser på bekostning af fællesskabets.

HOMO stupidigent er underlagt en tvangsmæssig årsag – sammenhængssøgning med indbygget logik, som kendetegnes ved ønsketænkning og ved, at tilfældigheder ikke må eksistere. Denne tænkning er nok ældgammel, men stadig væk meget udbredt blandt moderne mennesker. Den har skabt grundlaget for alle religioner med deres transcendentale og indiskutable forklaringer, som milliarder af mennesker godtager den dag i dag.

Selv små børn tænker fra tre-fireårsalderen i årsagssammenhænge, hvad der tyder på, at vores hjerne kom til at fast-

holde denne tænkning for at opnå en overlevelsesfordel. Den kunne være med til at skabe mening med livet og reducere behovet for tolkninger af uoverskuelige situationer for derved at kunne klare livets uforudseelighed bedre.

Der er bare det ved det, at den tit er baseret på illusion og derfor ikke kan være kompatibel med den skinbarlige, komplekse og dunkle virkelighed, vi lever i og skaber. Derfor bliver vi med snuble over egne ben igen og igen. Såfremt mine familiemedlemmer i Polen ikke havde været troende og ikke havde sat deres lid til Gud som en garant for retfærdighed på Jorden, som ville frelse dem fra nazisterne, havde de måske haft en chance for at overleve, ved at flygte eller kæmpe.

HOMO stupidigent er underlagt princippet: Verden vil bedrages, ergo bedrages den.

Selvbedrag kender vi jo alle sammen til, især i retning af det, som får os til at flygte fra livets uoverskuelighed og besvær og i stedet resignere, konkurrere med hinanden om prestige eller udøve selvødelæggelse, mens vi fornægter den. Vi besidder et fantastisk talent til at forklare vores absurde handlinger for os selv og derved udøve vort specielle talent for eskapisme. Vi kan flygte ind i skarnbasseagtige, døgnflueagtige, påfugleagtige, tudseagtigt opblæste eller cikadeagtige fælder og bilde os ind, at vi er meget betydningsfulde, når livets præmisser synes os uoverskuelige, eller når vi tankeløst følger tomme fælles normer.

Vi forherliger selvbedragerisk vores samfund som det bedste i verden, mens kriminalitet og antallet af kriminelle bander vokser stærkt i vores midte. I USA registrerede man fx i 2006 ikke færre end 800.000 kriminelle bandemedlemmer.

Vi psykologer bedrager os selv og andre, hvis vi tror, at vi kan bidrage til et mere harmonisk og fredelig samfund med vores nuværende menneskesyn og praksis. Tendensen går den anden vej, kammerater!

HOMO stupilient er underkastet Conspicuous consumption. Dette fænomen blev præsenteret af økonomen Thorstein Veblen i bogen ”The Theory of the Leisure Class”.

Den er kendetegnet ved:

a) at mennesker køber og bruger dyre mærkevarer og statussymboler for at skabe opmærksomhed om sig selv og fremstå som rige og succesfulde.

b) at mennesker med denne adfærd udviser ligegyldighed med spild og forurening. Man er parat til at smide brugbare varer ud for i stedet at købe nye, prestigegivende.

c) at mennesker køber unødvendige ting og tjenester med det eneste formål at overgå de andre, imponere dem og gøre dem misundelige. Denne abelignende og miljøskadelige adfærd er umådelig udbredt, og de allerfleste af os kan genkende den hos os selv. Dette stupiligente træk bliver kraftig understøttet af moderne menneskets anden gud, Mammon. Da Mammon indgår som en væsentlig del af vores nuværende paradigme, kan selv stupiligents gætte sig til, hvordan den aktiverer denne adfærd.

VI HAR skabt og vedligeholder en sludderkultur med umådelig mange forvirrende, bedrageriske, værdiløse og fordummende informationer og signaler. Tendensen understøttes af massemedierne, som udspyr en ”døgnflueagtig”, forvirrende larm, trivialiteter, banaliteter og uvæsentligheder, der på én gang pacificerer menneskene og forfører dem til at konsumere.

På baggrund af denne enorme støj, som konstant formidler uholdbare holdninger, trends og livsstil, kan det ikke undre, at flere og flere mennesker bliver deprimerede, idet *bullshit confounds brains*. Vi psykologer har glemt, at vi også er her for at bekæmpe denne systematiske fordummende pacificering af borgerne, og har i stedet accepteret det fri markeds fordummende støj, som opflasker flere og flere *homo stupilient*.

HOMO stupilient søger transcenderende mening i sit liv, men forfølger eskapismens veje til at opnå den. Grundlægende stræber vi efter at gøre en forskel i vores jordiske liv og opnå en form for ægte megalopsychia (sjælens storhed) ved at transcendere vores jordiske liv. Men når vi er kraftigt bundet af de psykologiske mekanismer, som jeg har nævnt ovenfor, har vi det umådelig svært ved at fokusere på den egentlige vej til at gøre netop det: At tage fat på tidens store nødven-

digheder og langsigtede udfordringer for vores langsigtede overlevelse og trivsel.

I stedet for fokuserer mange mennesker på religiøse ”transporter” til det hinsides eller en eller anden jagt efter en flygtig berømmelse. Vi finder på alverdens snedige måder at udfylde vores liv med ”mening”, selv om vi lever ganske ordinære liv.

En opgave til psykologerne

De allerfleste moderne mennesker er inficeret af sådanne begrænsende mentale symptomer. Desværre formidler mainstream-psykologi en selverkendelse, som ikke inkluderer en erkendelse af de beskrevne mentale defekter eller mekanismer. Vores gængse opfattelse af selverkendelse bygger på liberale idealer, frihed til at udfolde sig og realisere sig selv. Men den opfattelse af selverkendelse er ud af trit med de realiteter, vi står over for. Nu bør vi lære mennesket en ny selverkendelse – hvordan det kan undgå at være et (selv-)ødelæggende skadedyr, så verden efter dig og mig også vil være et godt sted for kommende generationer.

Vi psykologer bør til en begyndelse erkende, at vi indgår i dette gigantiske selvbedrag om vores uovertrufne rationalitet og kløgt, og dernæst indse, at et paradigmeskift, over vores syn på os selv og på vores udfoldelse og fremtid, ikke er et fantasifoster, men en livsnødvendighed.

Forfatteren Stefan Zweig havde en vision om livet i det habsburgske imperium i slutning af det 19. århundrede. Det var en ”Welt von Gestern”, det vil sige en verden, som holdt fast i en forestilling om sikkerhed og velstand, og som var bange for at se kritisk på sig selv. En verden, som var fattig på nytænkning og mod til at omforme og revidere sig selv og skabe en ny, bæredygtig politisk, social og psykologisk orden. Det er der, hvor vi i dag står som stand!

Når vi har accepteret, at vores trygge paradigme ikke dur og ikke er til at redde, og at vores privilegerede og hensynsløst udnyttende livsstil ikke kan bevares længere, bør vi – psykologerne! – hurtigst muligt udvikle teknikker og interventioner, som vil kunne begrænse skadevirkningerne.

Den ny selverkendelse bygger på tidens nødvendigheder, på nye præmisser og værdier: bæredygtighed, selvkontrol og disciplin, klogskab og forsigtighed og en vis offervilje i forhold til projekter, som fremmer det langsigtede fælles vel.

Benjamin Katz, klinisk psykolog